

ROLANDAS BARTKUS

Kauno technologijos universitetas, Lietuva
Kaunas University of Technology, Lithuania

NUO BUBERIO PRIE PASCALIO: STABMELDYSTĖS PAVOJAI IR GYVOJO DIEVO VEIDAS

From Buber to Pascal: Face of the Living God
and Dangers of Idolatry

SUMMARY

The article describes an existential search for spiritual truth: in our longing for the Living God, we struggle to break free from idols. Martin Buber's *I-You* principle is discussed first in an attempt to show how the encounter with the Living God takes place. His character highlights itself through the passages in Holy Scripture. The Lord is especially saddened and angered by idols which simulate *You* in a distortive way, deceptively transforming the *I* and destroying the fundamental relation – the human being itself. The article explores which signs point in the right spiritual direction and which lead to doom. We then turn to Blaise Pascal. He chose the eternal Rock, the very Word of God who was prophesied, manifested and became the center of everything. Only the Redeemer, the Savior, Jesus Christ, crushes the head of demon, destroys all idols, frees his people from their sins and introduces worship of the true God.

SANTRAUKA

Straipsnyje aptariamas egzistencinės dvasinės tikrovės ieškojimas: visa gyvastimi trokšdami Gyvojo Dievo, vaduojamės iš stabų nelaisvės. Pirmiausiai aptariamas Martino Buberio *Aš-Tu* principas, siekiant parodyti, kokių būdu vyksta susitikimas su Gyvuoju Dievu, o Jo charakteris išryškėja pasitelkus Šventojo Rašto fragmentus. Ypač Viešpatį liūdina ir pykdo stabai, iškreiptu būdu simuliuojantys *Tu*, apgaulingai transformuojantys *Aš*, griauinantys pamatinį santykį – patį žmogų. Tyrinėjama, kurie ženklai rodo teisingą dvasinės kelionės kryptį, o kurie veda į pražūtį, ieškoma patikimos atramos. Atsigręžiamo į Blaise'ą Pascalį, pasirinkusį amžinąją Uolą, patį Dievo Žodį, išpranašautą, apsireiškusį ir tapusį visa ko centru. Tik Atpirkėjas, Gelbėtojas – Jėzus Kristus – sutraiško galvą demonui, sugriauna visus stabus, išvaduoja savo tautą iš jos nuodėmių ir įveda tikrojo Dievo garbinimą.

RAKTAŽODŽIAI: stabas, ženklas, pranašystė, dialogas, Gyvasis Dievas.

KEY WORDS: idol, sign, prophesy, dialogue, the Living God.

IVADAS

Tas, kurį pavergė stabas, jo norimas įgyti, turėti ir pasilikti sau, to, kurį užvaldė turėjimo aistra, joks kitas kelias nenuves į Dievą, tik atsigręžimas, o tai reiškia – pakeisti ne tik tikslą, bet ir patį judėjimo į tą tikslą pobūdį. <...> Juk tai šventvagystė, jei kas nors, nuvertęs stabą nuo altoriaus, ant to paties išniekinto altoriaus padėtą nešvarią auką nori aukoti Dievui. <...> Ką geidulingas lobio kaupimo ir slapstymo malonumas turi bendra su Esančiojo esamybės džiaugsmu? Ar gali Mamonos¹ tarnas pinigams sakyti *Tu*? Ir ką jam daryti su Dievu, jei jis nemoka sakyti *Tu*? Jis negali tarnauti dviem ponams – net jei ir tarnautų jiems pakaitomis. Vargas apsėstajam, kuris manosi turįs Dievą! (Buber 1998: 171–172).

Baisus nuosprendis ataidi iš Naujojo Testamento: „Tada imsite dėstyti: ‘Mes valgėme ir gerėme tavo akivaizdoje, tu mokei mūsų gatvėse...’ O jis jums tars: ‘Aš nežinau, iš kur jūs. Eikite šalin nuo manęs, visi piktadariai!’“ (Lk 13, 26–27). Valgyti ir gerti Viešpaties akivaizdoje, net šaukti „Viešpatie, Viešpatie!“ dar nereiškia, kad jau vykdoma Tėvo valia ir atverti dangaus karalystės vartai (Mt 7, 21).

Psalmyne aptinkame perspėjimą dėl stabų: „Panašūs į juos bus, kurie juos dirba ir kurie jais pasitiki“ (Ps 115, 8). „Panašus pažįsta panašų“ – žinojo jau senovės graikai. Buberis teigia: „Kas pasaulį pažįsta tik kaip tai, ką galima naudoti, tas ir Dievą pažįsta ne kitaip. Jo malda yra tik atsipalaidavimo procedūra; ji pasiekia tuštumos ausį“ (Buber 1998: 173).

DIALOGO PRINCIPAS: SANTYKIS VIETOJ OBJEKTO

Buberis sako, kad žodžių poros *Aš-Tu* ir *Aš-Tai* neišardomos: nėra paskirų *Aš*², *Tu* ir *Tai*, o ištarus vieną poros dėmenį, neišvengiamai pasakomas ir kitas (ten pat: 69–70). *Aš*, esantis *Aš-Tu* poroje, yra ne tas pats *Aš*, kuris yra poroje *Aš-Tai* (ten pat: 69). *Tu* ir *Tai* nesiderina tarpusavyje: vos nusikreipus į *Tai*, prarandamas *Tu* (ten pat: 76). *Aš-Ji* ir *Aš-Jis* – *Aš-Tai* apraiškos, kurių negalima pasakyti visa esybe (ten pat: 69–70). Visa esybe gali būti pasakytas tik pamatinis žodis *Aš-TU*³ (ten pat: 70).

Aš-Tu santykis išsiskleidžia sąvoka „priešais“: čia prielinksnis paverčiamas *substantyvuotuoju daiktavardžiu*, sąlygojančiu dalykų padėtį ir kartu *dar palaikančiu* „gyvo, nesudaiktinto santykio semanti-

ką“⁴ (ten pat: 78). *Priešais* neturi „čia“ objektiškojo pavidalo; „jis yra veiksminis santykis, kuriame aš esu su juo: jis veikia mane ir aš jį veikiu“ (ten pat).

Pamatinį žodį *Aš-Tu* steigia valia ir malonė⁵ (ten pat: 74). Netgi mano susitikimas su medžiu gali būti ne objektinis (egzempliorius, rūšis, dėsnis, skaičius), bet pagautas „išskirtinumo galios“ (ten pat: 74–75). Anapus objektiškumo susitinku medį su visa jo esybe, su visa mūsų (mano ir medžio) aplinka – visa visuuma (ten pat: 74–75).

Taigi *Tu* ir *Tai* perskyrą Buberis įvardija kaip esamybės ir objekto perskyrą (ten pat: 81). Štai mano sutikto žmogaus vientisas *Tu* pripildo „visą horizontą“ (Buber 1998: 76). George Steineris pastebi, kad

„santykių galimybės visada yra neišsemiamos“⁶ (Steiner 1998: 138). Kiekvienas objektinis judesys (pastebėta sutiktojo plaukų, balso ar gerumo spalva) grasina atimti *Tu* ir pavirsti *Tai* (Buber 1998: 76).

Galima teigti, kad tokiu būdu išryškinama būties filosofijos (ontologijos) ir gnoseologijos (epistemologijos) perskyra⁷. Santykis su tikrove apsprendžia mus pačius. „O, koks vis dėlto galingas *Tai*-pasaulio tolydumas ir kokios trapios *Tu* apraiškos!“ – apgailestauja Buberis (ten pat: 164). Esaties (būties, ontologinė) laikysena – mįslinga, neaprepiama, subtili, nepaklūstanti, greitai prarandama, bet tikra – ji „padeda nujauti amžinybę“, nors „nepadeda išlikti gyvam“ (ten pat: 103). Pažinimo arba savimonės filosofijos nuostata – objektinis santykis, „toks, kokio tu norėsi, ir vis dėlto visiškai svetimas, nesvarbu, šalia tavęs ar tavyje“ (ten pat: 102). Ir „jeigu i jį numirsi, tave palaidos Niekė“ (ten pat).

Buberis nuveda toliau – už tradiciškai suvokiamų transcendentalinės ir ontologinės refleksijų filosofinių rėmų: *Aš-Tu* santykis skiriasi ir nuo stebėtojo, ir nuo kontempliuotojo pozicijų (Buber 2001: 57–59). Jis veikia yra egzistencinė arba etinė laikysena, paties Buberio vadinama dialogu⁸: „atsigręžimu vienas į kitą“, „vidinio veiksmo abipusiškumu“ (ten

pat: 57). Šis susitikimo būdas susijęs su „atsakymo pareigos prisiėmimu“ (ten pat: 59). Mane užkalbina – „mane ištinka žodis, kuris primygtinai reikalauja atsakymo“ (ten pat). „Pavadinkime tokį suvokimo būdą *įsiskverbimu*. Tai, i ką įsiskverbti, visiškai nebūtinai turi būti žmogus; tai gali būti ir gyvūnas, ir augalas, ir akmuo“ (ten pat). Dialogo teritorijoje skleidžiasi fizinė, psichinė ir dvasinė tikrovė (Asakavičiūtė 2020). Dvasia būtina dialogui, o dialogas – dvasiai.

Dvasia yra ne manajame *Aš*, o tarp *Aš* ir *Tu*. Dvasia panaši ne i kraują, kuris tavyje teka uždaru ratu, o i orą, kuriame tu kvėpuoji. Žmogus gyvena dvasioje tada, kai geba atsakyti savajam *Tu*. O jis geba tai padaryti tada, kai visa esybe įžengia i santykį. Tik savaja santykio galia žmogus gali gyventi dvasioje (Buber 1998: 107).

Buberis teigia, kad Dievas ir žmogus – „du pirmapradžio santykio turėtojai“ – „yra vienos esmės“ (ten pat: 151), o „būti žmogumi reiškia būti giminin-gam dievybei“ (Buber 2001: 118). Šis tarpusavio santykis – „tai neatšaukiama veiksminė dvejybė“: „misija ir įsaky-mas“, „žiūrėjimas ir klausymas“, „paži-nimas ir meilė“ (Buber 1998: 151–152). Evangelijoje pagal Joną sakoma: „Dievas yra dvasia, ir jo garbintojai turi šlovinti jį dvasia ir tiesa“ (Jn 4, 24).

SUSITIKIMAS SU ESANČIUOJU: GYVOJO DIEVO VEIDAS

Visa gyvastimi trokštu Dievo – gyvojo Dievo, – kada nueisiu pamatyti Dievo veido? (Ps 42, 3)

„Su juo aš kalbu veidas i veidą – aiškiai, ne mįslėmis. Jis mato VIEŠPATIES išvaizdą“ (Sk 12, 8) – tokiais žodžiais pats VIEŠPATS kalba apie savo tarną Možę.

Narsusis Gideonas išsigąsta: „Aiman, Viešpatie DIEVE! Juk aš mačiau VIEŠPATIES angelą veidas i veidą!“ (Ts 6, 22). VIEŠPATS jį suramina: „Nebijok, tu nemirsi“ (Ts 6, 23). Jokūbas taria: „Juk aš mačiau Dievą veidas i veidą, tačiau mano

gyvybė buvo apsaugota“ (Pr 32, 31). Susitikimas su Dievu veidas į Veidą perkeičia esmiškai: „susitikimo metu žmoguje kažkas įvyksta“ (Buber 1998: 175). Tad jei nemiršti (kaip nuogaštavo Senojo Testamento žmonės), tai dvasia (o kartais ir išore) pradėdi švytėti, kaip švytėjo nuo Sinajaus kalno nusileidusio Mozės veidas (Iš 34, 29).

Buberis skiria kalbėjimą apie Dievą ir kalbėjimą su Dievu (Buber 1998: 140). Tik antrajam iš jų būtinas susitikimas. Tam reikia ne atsisakyti savęs ar išsižadėti pasaulio, bet viską matyti savajame *Tu*: „nematyti nieko, kas nebūtų Dieve, sykiu Dieve matyti viską“ (ten pat: 145). Ir „šis santykis vyksta ne sieloje, o tarp *Aš* ir *Tu*“ (ten pat: 147).

Taip, Dievas yra „visiškai Kita“⁹, bet jis yra ir visiškai *Tas-pat*: visiškai dabar esantis¹⁰. Žinoma, jis – *mysterium tremendum*, tas, kuriam apsireiškus, puolame kniūbsiti; tačiau jis yra ir savaimė-suprantamybės paslaptis, kuri man artimesnė už manąjį *Aš*. <...> Dievas apglėbia *Visatą* ir nėra *Visata*; bet Dievas apglėbia ir manąjį *Patį* ir nėra manasis *Pats*. Šios neapsakomybės vardan galiu savąja kalba (ir kiekvienas gali savąja) sakyti *Tu*; jos vardan yra *Aš* ir *Tu*, yra kalba, yra dvasia, kurios pirmapradis aktas yra toji kalba, yra žodžio amžinybė (ten pat: 145, 161).

Kai meldiesi, sako Buberis, nenusigręži nuo šio gyvenimo, bet atneši jį atiduoti Dievui, ir kai „tave pašaukia iš aukštybių, <...> net tada į tave kreipiamasi su tavo mirtinguoju gyvenimo gabalu, ši akimirka nėra išimta iš to gyvenimo“ (Buber 2001: 65). Antanas Maceina pažymi, kad Buberis kalba apie tokį Dievą, kuris „nebėra tasai ‘absoliutas’, apie kurį filosofuojama, bet jis yra Dievas“ (Buber 1953: 60, cit. iš: Maceina

1978: 274), kuris *gyvas*, kuris *myli* – Jis yra *manęs meilė*, jam tariau: „Mano Dieve“ (Maceina 1978: 274). Toks „absoliutas priartėja prie žmogaus kaip Gyvybė ir Meilė“ – „štai kodėl žodis ‘Dievas’ yra esmėje *kreipinys* tikrinio vardo prasme“, ir „jisai išreiškia santykį kaip ir žodis ‘Viešpats’“¹¹ (ten pat).

Anot Maceinos, „apie Dievą kalbame ne tik analogiškai, bet ir *antropologiškai*“ (Maceina 1978: 274). Žmogus sužmogina *Viešpatį* – savo santykio dalyvį – „tam, kad išreikštų šiojo artybę“ (ten pat). Maceina rašo, kad Buberis šį santykį nurodo kaip „verčiamai antropomorfinį abipusiškumo liudijimą“¹²: „susidūręs su Dievu kaip ‘mano Dievu’ galiu jį nusakyti tik jo artybėje, vadinasi, tik taip, kaip nusakau ir patį save“ (ten pat). Kelias į būti kaip į transcendenciją arba į absoliutą – kelias, atsietas nuo žmogaus, vedantis atgal nuo Dievo (ten pat). Tokią padėtį nusako Emilis Brunneris: „Užuot maščius Dievą *Tu* kategorija, jis esti maštomas bevardės giminės kategorija <...>. Kiekviena abstrakcija yra nutolimas nuo asmeninio į neasmeninį pradą; tai posūkis nuo *Tu-Aš* į *Tai-Aš* (*Es-Ich*) matmenį. Abstrakcija yra sudaiktinimas“ (Brunner 1961: 435, 446, cit. iš Maceina 1978: 275). „Rymojimą tikimame *Tai*“, „naudotojo įsitikinimą“ Buberis priešpriešina „susitelkimui ir išėjimui susitikti“, „kovotojo, pažįstančio Dievo artumą ir Jo atokumą, beatodairiškam pasitikėjimui“ (Buber 1998: 180).

Söreno Kierkegaard'o dieneraštyje Buberis atranda įrašą (1842): „Jei būčiau turėjęs tikėjimą, būčiau likęs su Regina“¹³ (Buber 2001: 130). Žydu filosofas patvirtina: „Kūrinyms nėra kliūtis kelyje į Dievą, jis pats yra šis kelias. <...> beobjektė meilė, vien iš žmogaus dvasios pilnatvės

susikūrusi objektą ir pavadinusi jį „Dievu“, ši meilė gyvena tuštumoje“ (ten pat: 124). Ir asmeninė žydų mąstytojo patirtis – susitikimas su „likimo atvestu“ jaunuoliu, ieškančiu prasmės ar bandančiu apsispręsti, ir sieloje palikusi to pokalbio (ir amžinybės iškeliausio jaunuolio) įspaudą, – bet kokį anapusinį „religinumą“ perkeitė į „kasdienybę“ (ten pat: 64–65). Buberis nurodo Jėzaus atsakymą Rašto aiškintojui (Mk 12, 28–31), kuriame sudera imperatyvai „Mylėk Dievą visomis jėgomis“ ir „Mylėk savo bičiulį kaip save patį“ (Buber 2001: 123). Juk „Dievo meilė, kadangi jis yra Dievas, yra įskirtinė meilė, pasirengusi įimti ir aprėpti visas meiles <..> ir šitaip jo meilėje jis padaro vietos esybių meilei“ (ten pat: 124). Buberis rašo: „Santykis su žmogumi yra tikroji santykio su Dievu alegorija“ (Buber 1998: 169).

Tik sakant *Tu*, išgirstant, atsiliepiant, atsiranda tikras priėmimo ir davimo santykis – malda ir auka (ten pat: 149). Pasak Buberio, visokiausia magija „nori paveikti nesueidama į santykį“, o *malda* ir *auka* stojasi „prieš veidą“ (ten pat). „[N]eįmanoma tikrai melstis Dievui ir naudotis pasauliu“ (ten pat: 173): tokiu

būdu būtis tampa „perskelta“, viena jos dalis „pasmerkta neišganymui“ (ten pat: 153). Ir priešingai, toks žmogus, kuris „tiki tikrove“, „tiki realios Aš ir *Tu* dvejųybės realia sąsaja“, „susitinka“ su tikrove ir yra pasiryžęs „eiti pasitikti savo nuskirties“ (ten pat: 127–128).

Mes „niekada neregime Dievo be pasaulio, o visada regime pasaulį Dieve, tačiau regėdami nuolat formuojame Dievo pavidalą“ (ten pat: 184). Subjektyvizmas Dievą paverčia „psichiniu reiškiniu“, objektyvizmas – Jį susaisto, suobjektina (ten pat: 185). Iš tiesų „Dievas arti savo pavidalų, jei žmogus jų nuo Jo nenutolina“ (ten pat).

„Kas nubrėžia perskyrą tarp objekto ir jo aplinkos?“ – klausia Nobelio premijos laureatas Ilya Prigogine'as¹⁴ (Prigogine 2006: 71). Tarsi koks atliepas šiam moksliniam-filosofiniam klausimui skamba ontologinė-egzistencinė-etinė Buberio pastaba: „Kai giliniškos sąlygotumo gyvenimą, galiausiai atsiremi į neišskaidomybę. Kai ginčiji daiktų ir sąlygotumo gyvenimą, tai galiausiai atsitrenki į Nieką; bet pašventindamas gyvenimą tu susitinki gyvąjį Dievą“ (ten pat: 145).

ŽENKLAS AR STABAS?

Tuomet žydai kreipėsi į Jėzų, sakydami: „Kokį ženklą mums galėtum duoti, jog turi teisę taip daryti?“ (Jn 2, 18)

Jie dar klausė: „Tai kokį padarysi ženklą, kad pamatytume ir tave įtikėtume? Ką nuveiksi?“ (Jn 6, 30)

„Jei būčiau matęs stebuklą, – sako žmonės, – atsiversčiau“ (Pascal 1997: 143; 470 fragmentas). Jeigu Jėzaus padaryti stebuklai yra iš Dievo, ženklams ir ste-

buklams ypatingą reikšmę teikiantys fariziejai turėtų atsiversti (ten pat: 259; 839 fragmentas). Tačiau jie bando įrodyti, kad stebuklai daromi netyrosios dvasios jėga. Jėzus sako: „Jei aš nedarau savo Tėvo darbų, – netikėkite manimi! O jeigu darau ir manimi netikite, – tikėkite darbais“ (Jn 10, 38). Skaitome ir tokius Evangelijos žodžius: „Bet jei aš išveju demonus Dievo pirštu, tai tikrai pas jus atėjo Dievo Karalystė“ (Lk 11, 20).

Blaise'as Pascalis rašo, kad Dievas, „norėdamas aiškiai pasirodyti tiems, kurie jo ieško visa širdimi, ir būti pasislėpęs tiems, kurie nuo jo visa širdimi bėga, taip tvarko savo pažintinumą, kad save apreiškiančius ženklus rodo jo ieškantiems, bet ne tiems, kurie neieško“ (Pascal 1997: 131; 430 fragmentas). Theo de Boeras pritaria: „Kitaip tariant, Dievą galima ir patirti“ (De Boer 2006: 102).

Pascalis Dievo ženklus išvelgia gamtoje: „Gamta turi tobulybės, idant parodytų, jog ji yra Dievo paveikslas, ir turi trūkumų, jog ji yra tik paveikslas“ (Pascal 1997: 174; 580 fragmentas). Jei visur gamtoje matytume Kūrėjo ženklus, rastume atilsį tikėjime. Deja, jų per daug, kad neigtume, ir per mažai, kad būtume įsitikinę. „Žmogiškai kalbant, nėra žmogui tikrumo, bet yra pagrindo“ (ten pat: 255; 823 fragmentas).

Karaliui Hezekijui atgailaujant ir prašant ženklo, „pranašas Izaijas šaukėsi VIEŠPATIES, ir jis sugrąžino atgal šešėlių dešimčia pakopų, kuriomis saulė buvo nusileidusi ant Ahazo laiptų“ (2 Kar 20, 11). Stebuklingu įvykiu buvo patvirtintas Dievo duotas pažadas: Jis pagydys karalių iš mirtinos ligos (2 Kar 20, 8). Kai dykumoje netekę kantrybės žmonės ėmė kalbėti prieš Dievą ir Mozę, VIEŠPATS pasiuntė mirtinus ugningus žalčius (Sk 21, 4–7). „Mozė tada padirbo varinį žaltį ir pridėjo jį prie stulpo. Kada tik žaltys ką nors įgeldavo, tas žmogus pažvelgdavo į varinį žaltį ir likdavo gyvas“ (Sk 21, 9). Keliaujant į pažadėtąją žemę, varinis žaltys tarnavo kaip ženklas gydančiam VIEŠPATIES galeistingumui atminti, bet ilgainiui tapo stabu. Darydamas, kas buvo dora VIEŠPATIES akyse, Karalius Hezekijas Mozės padirbtąjį žaltį, vadinamą Nehušanu¹⁵, „sudauzė į

gabalus, nes iki tų dienų izraeliečiai degindavo jam smilkalus“ (2 Kar 18, 4). Įvardiję stabą, tuo vardu izraelitai garbino demoną. Naujajame Testamente randame aiškias santykio su Dievu ir santykio su Jo priešu nuorodas: „Taigi būkite klusnūs Dievui; priešinkitės velniui, ir jis bėgs nuo jūsų. Artinkitės prie Dievo, ir jis artinsis prie jūsų“ (Jok 4, 7–8).

Buberis pastebi, kad „prietaringo tikėjimo“ (arba „prietaringo žinojimo“) „bruožas yra pasikartojimas: vienodumas, nuolatinis pritaikomumas pagal analogiją tų pačių vieną kartą atrastų taisyklių, dėsnių ar išvadų“ (Buber 2001: 61). O „klausymas“ be kokio nors noro tikrinti, gretinti ar „susieti su panašių fenomenų grupėmis“ pastato „akimirkos kreipinio“ akivaizdoje (ten pat: 62–63). Ir „mums duoti kreipinio ženklai“ nepasiduoda „aiškinimui“: netampa pranešimo, informavimo ar nuraminimo turiniu, bet išlieka ženklų kalbos dalyku (ten pat).

Dekalogas prasideda dažnai pasikartojančiu Šventojo Rašto kreipiniu: „Klausykis, Izraeli, įstatų ir įsakų, kuriuos aš paskelbiu jums šiandien!“ (Įst 5, 1). Akmens plokštėse įrašyti įsakymai duoti kartą ir visiems laikams, bet kiekvieną gyvenimo epizodą pasitinkame „klausiančiojo klausimu, reikalaujančiu savojo atsakymo“ (Buber 2001: 62): „Kaip man dabar pasielgti, kad būčiau ištikimas VIEŠPATIES valiai (Jo Įstatymui)?“. Jei klausomės širdimi, patys tampame konkrečiu Dvasios laišku: Gyvojo Dievo Dvasia rašo „ne akmens plokštėse, bet gyvų širdžių plokštėse“ (2 Kor 3, 3).

Per Mozę įspėjama, kad jei pasirodo toks pranašas ar sapnuotojas, kuris ragina sekti kitais dievais, net jeigu išsipildo jo paskelbti ženklai ar stebuklai, tai tėra tik Dievo duotas išbandymas, patikrini-

mas, ar esame Jam ištikimi (Įst 13, 1–5). „Jeigu pranašas kalba VIEŠPATIES vardu, bet pranašavimas neišsipildo ar nepasitvirtina“, reiškia, kad jis gautas ne iš Dievo (Įst 18, 22). „Nei juos siunčiau, nei juos įgaliojau!“ (Jer 23, 32) – kalba VIEŠPATS apie tokius pranašus. Pascalis nurodo kiekvieno suklaudinimo priežastį: „Meilės stoka trukdo patikėti tikrais stebuklais ir skatina patikėti netikrais“ (Pascal 1997: 255; 826 fragmentas).

Izraelio engėjams (Kaldėjų kraštui – Babilonui) buvo išpranašauta: „Kalavijas jo vandenims, – teišdžiūva! Nes tas kraštas pilnas stabų, – dėl pamėklių jie sukvailėjo“ (Jer 50, 38). „*Portentum* reiškia *simulacrum*“ – taip šią situaciją apibūdina Pascalis (Pascal 1997: 254; 819 fragmentas). *Portentum* reiškia šiurpų ženklą, baisų stebuklą, o *simulacrum* – stabą, statulą, vaizdinį (Pascal 1997: 296 – žr. XIII sk. 10 nuorodą). Juk ne veltui sakoma, kad „visi tautų dievai yra tik stabai, bet VIEŠPATS dangus sukūrė“ (Ps 96, 5). Ir dar: VIEŠPATS yra pavydus Dievas, „skiriantis bausmę už tėvų kaltę vaikams“ (Iš 20, 5, Įst 5, 9).

Visos baisenybės išsisklaido išpranašautos Mesijo pergalės ir būsimos Jo Karalystės šviesoje. „Tada bus nuversta stabmeldystė, Mesijas sugriaus visus stabus ir žmonėse įves tikrojo Dievo garbinimą. Bus nugriautos stabų šventyklos, o visose tautose ir visose pasaulio vietose bus aukojama tyra atnaša, ne iš gyvulių¹⁶“ (Pascal 1997: 231; 730 fragmentas). Ir kiti fragmentai skelbia Gerąją Naujieną: „Ateis vaduotojas, kuris sutraiškys galvą demonui, išvaduos savo tautą iš jos nuodėmių, *ex omnibus iniquitatibus*¹⁷“ (Pascal 1997: 233; 736 fragmentas). Suburdamas pagonis ir žydus, sugriaudamas „vienų stabus ir kitų prietarus“, Jis

sukurs vieną šventą Bažnyčią (ten pat: 244; 783 fragmentas).

Pascalis liudija Jėzų Kristų, Mesiją, primindamas, ką pranašai apie Jį yra kalbėję: „jis yra tikrai pasislėpęs Dievas“, „jo nepažins“, „jis bus suklypimo akmuo, į kurį daugelis susitrenks“ (Pascal 1997: 237; 751 fragmentas). O ir pats Jėzus cituoja Raštus: „*Akmuo, kurį statytojai atmetė, tapo kertiniu akmeniu*“ (Lk 20, 17, Mk 12, 10, Mt 21, 42). Pascalis rašo: „Į Jėzų Kristų žvelgia abu Testamentai: Senasis – kaip į lūkestį, Naujasis – kaip į pavyzdį, o abu – kaip į savo centrą“ (Pascal 1997: 235; 740 fragmentas). Ir dar kartą: „Jėzus Kristus yra visko tikslas ir visko centras. Kas jį pažįsta, tas pažįsta visa ko priežastį“ (ten pat: 167; 556 fragmentas). Jėzus apreiškia savo esmę, ją susiedamas su mūsų prigimtimi: „Aš esu vynmedis, o jūs šakelės. Kas pasilieka manyje ir aš jame, tas duoda daug vaisių; nuo manęs atsiskykę, jūs negalite nieko nuveikti“ (Jn 15, 5).

Galimi du klystkeliai: išdidaus filosofo ir beviltiško ateisto (Pascal 1997: 167; 556 fragmentas). „Žmogui vienodai pavojinga pažinti Dievą, nepažįstant savo skurdo, ir pažinti savo skurdą, nepažįstant Atpirkėjo, galinčio nuo jo pagydyti“ (ten pat: 166).

Paprasti žmonės gali negalvoti apie tai, ko nenori galvoti. „Nemąstyk apie vietas, kur rašoma apie Mesiją“, – sakė žydas savo sūnui. Taip dažnai daro mūsieškiai. Taip išsilaiko klaidingos religijos ir daugeliui žmonių – net tikroji.

Tačiau yra ir tokių, kurie negali susilaukyti taip negalvoje. Juo labiau draudžiama galvoti, juo labiau jie galvoja. Tokie sukrečia klaidingas religijas ir net tikrąją, jei neranda svaraus jos dėstymo (ten pat: 88, 259 fragmentas).

Možė išpranašavo Jėzų Kristų¹⁸ ir įsakė eiti paskui Jį, o Kristus išpranašavo Antikristą ir uždraudė sekti paskui jį; tad

Antikristas jau negali mūsų suklaidinti (ten pat: 255; 826 fragmentas).

IŠVADOS

Buberis (1878–1965) ir Pascalis (1623–1662) – netipiniai filosofai „teologo veidu“, piligrimai-konvertitai, trokštantys išvysti Gyvojo Dievo Veidą, dialogo žmonės, iš širdies kalbantys į širdį. Tiesa, Buberio ir Pascalis mąstymo ir gyvenimo maršrutai nesutampa. Kai pirmasis sustoja, tenka atsigręžti į antrąjį.

Buberis siūlo atvirą ir nesavanaudišką dialogą – gyvą *Aš-Tu* santykį: atsigręžimą vienas į kitą, žiūrėjimą ir klausymą, pažinimą ir meilę. Į tokį bendravimą ateinantis Dievas, nieko bendro neturintis su *Tai*, yra artimas, Esantis su esamybėmis, tikras, veikiantis, mylintis, gyvas – pati Gyvybė ir Meilė. Toks, kuriam galiu sakyti: „Tu, mano Dieve!“.

Mano Dievas, dialogo Viešpats, apšičiai dosnus: *Aš-TU* santykiyje tarpsta visos *Aš-Tu* apraiškos. Antra vertus, draugystė su Juo pažymėta aukštais ištikimybės standartais. Kiekvienas *Aš-Tai* įsibro-

vimas griaua *Aš-TU* malonę¹⁹. Ypač Gyvąjį Dievą pykdo (ir Jo pavydą kelia) stabai – *Tai* pasaulio pavidalai, iškreiptu būdu simuliuojantys *Tu*, apgaulingai transformuojantys *Aš*. Nėra garantijų, saugumo, visais atvejais galiojančių taisyklių, dėsnių ar išvadų: ženklas, dar vakar teisingai rodęs kryptį, šiandien jau veda į pražūtį.

Pranašysčių, stebuklų, ženklų ir stabų tikrovėje-netikrovėje Pascalis atsiremia į Atpirkėją, Gelbėtoją – nenuginčijamą Ženkla, patį Dievo Žodį, išpranašautą, apsiireiškusį ir tapusį visa ko centru. Jį liudija apaštalas ir evangelistas Jonas: „Tas Žodis tapo kūnu ir gyveno tarp mūsų; mes regėjome jo šlovę – šlovę Tėvo viengimio Sūnaus, pilno malonės ir tiesos“ (Jn 1, 14). Ir pats Jėzus patvirtina: „Aš esu kelias, tiesa ir gyvenimas. Niekas nenuėina pas Tėvą kitaip, kaip tik per mane“ (Jn 14, 6).

Literatūra

- Asakavičiūtė Vaida. 2020. Martinus Buberis: egzistencinis dialogas kaip iššūkis medijų visuomenėje, *Logos-Vilnius* 105: 6–13.
- Bartkus Rolandas. 2010. Kontempliatyvus išbudimas – giliausia tikrovės atvertis, *Soter* 36 (64): 7–20.
- Brunner Emil. 1961. *Offenbarung und Vernunft*. Zürich: 435, 446, cit. iš: Maceina Antanas. 1978. *Filosofijos kilmė ir prasmė*. Roma: Lietuvos Katalikų Mokslo Akademija: 275.
- Buber Martin. 1913. *Daniel*. Leipzig: Gespräche von der Verwirklichung: 146–150, cit. iš: Buber Mar-

- tin. 1998. *Dialogo principas I: Aš ir Tu*: 165. Iš vokiečių k. vertė ir įvadą parašė T. Sodeika. Vilnius: Katalikų pasaulis.
- Buber Martin. 1953. *Gottesfünsteris*. Zürich: 60, cit. iš: Maceina Antanas. 1978. *Filosofijos kilmė ir prasmė*. Roma: Lietuvos Katalikų Mokslo Akademija: 274.
- Buber Martin. 1998. *Dialogo principas I: Aš ir Tu*. Iš vokiečių k. vertė ir įvadą parašė T. Sodeika. Vilnius: Katalikų pasaulis.
- Buber Martin. 2001. *Dialogo principas II: Dialogas. Klausimas pavieniui. Tarpžmogiškumo pradai*. Iš

vokiečių k. vertė ir įvadą parašė T. Sodeika. Vilnius: Katalikų pasaulis.

De Boer Theo. 2006. *Filosofų Dievas ir Pascalio Dievas*. Iš nyderlandų k. vertė A. Gailius. Vilnius: Aidai.

Kierkegaard Søren. *Gesammelte Werke*. Die Tagebücher. Bd. I: 305, cit. iš: 2001. *Dialogo principas II: Dialogas. Klausimas pavieniui. Tarpžmogiškumo pradai*. Iš vokiečių k. vertė ir įvadą parašė T. Sodeika. Vilnius: Katalikų pasaulis: 104.

Maceina Antanas. 1978. *Filosofijos kilmė ir prasmė*. Roma: Lietuvos Katalikų Mokslo Akademija.

Pascal Blaise. 1997. *Mintys*. Iš prancūzų k. vertė A. Tamošaitis SJ. Vilnius: Aidai.

Prigogine Ilya. 2006. *Tikrumo pabaiga: laikas, chaosas ir nauji gamtos dėsniai*. Iš anglų k. vertė R. Rybelienė. Vilnius: Margi raštai.

Steiner George. 1998. *Tikrosios esatys*. Iš anglų k. vertė L. Jonušys. Vilnius: Aidai.

Nuorodos

- 1 „Negalite tarnauti Dievui ir Mamonai“ (Lk 16, 13; Mt 6, 24). Mamona – senovės sirų turto ir pelno dievaitis ir apskritai turto, pinigų įsikūnijimas (Mt 6, 24 paaiškinimas).
- 2 „Tai, ką mes paprastai vadiname „Aš“, yra tik pradžios taškas ir tik priemonė, be kurios negalime apsieiti, tik gramatikos faktas. Bet įtampos Aš yra veiksmas ir tikrovė“ (Buber 1913: 146–150, cit. iš: Buber: 1998: 165 – žr. 184 nuorodą).
- 3 Atkrepkime dėmesį, kad Buberis rašo *Tu* ir *TU*. Galima nuspėti, kad amžinasis *TU* „suima į save“ visas *Tu* linijas (ten pat, p. 140).
- 4 Žr. 18 teksto nuorodą (Buber 1998: 78).
- 5 Valios ir malonės sąveiką galima apibūdinti kaip pastangos ir dovanos santykį; pirmoji priklauso nuo manęs, antroji yra anapus, t. y. nepriklauso vidinei mano sistemai. Ir vis dėlto šie du dalykai yra susiję kreipiniu ir atsaku, laukimu ir priėmimu, intencija ir intuicija.
- 6 Emanuelis Lėvinas veido „atvirą nežvelgiamumą“ – jo „svetimą, bet patvirtinantį mūsų pačių veido atspindėjimą“ vadina „begalybe“ (Steiner 1998: 138).
- 7 Gnoseologijos ir ontologijos skirties aspektai išsamiau aptarti literatūros sąrašo nurodyto straipsnio skyriuje „Meditacijos ir kontempliacijos perskyra“ (Bartkus 2010: 8–12).
- 8 Dialoginė filosofija teigia, kad tiek transcendentalinė, tiek ir metafizinė tradicijos pristato mąstymo, sąmonės, dvasios monologizmo poziciją, kurią derėtų vertinti kritiškai.
- 9 Vokiečių teologo ir religijos filosofo Rudolfo Otto (1869–1937) įvestą *mysterium tremendum (siaubą keliantis slėpinys)* Buberis papildė begalinio artumo papildiniu (ten pat: 145 – žr. 140 išnašą).

- 10 Buberis *Tu* įvardija kaip *esamybę* (priešinama *objektui*), o *TU* – kaip *Esantįjį*. Dievas Mozei tarė: „Aš esu, kuris esu. – Ir jis tęsė. – ‘Tu taip kalbėsi izraeliečiams: Aš Esu atsiuntė mane pas jus’“ (Iš 3, 14).
- 11 Antanas Maceina nurodo Martino Buberio veikalą – Buber 1953: 14.
- 12 Antanas Maceina nurodo tą patį veikalą – Buber 1953: 19–20.
- 13 Knygos vertėjas Tomas Sodeika pateikia tokią citatos versiją: „Jei būčiau turėjęs tikėjimą, nebūčiau praradęs Reginos“. Regina Olsen (1822–1904) – Söreno Kierkegaardo (1813–1855) sužadėtinė (Kierkegaard: 305, cit. iš: Buber 2001: 104 – žr. 1 nuorodą).
- 14 Ilya Prigogine’as (1917–2003) – rusų kilmės belgų fizikas ir chemikas, 1977 m. apdovanotas Nobelio premija už nepusiausvyrųjį vyksmų termodinamikos tyrinėjimus.
- 15 Šis varinis žaltys, be abejo, turėjo aibę neigiamų bruožų, nes žaltys buvo vienas iš Baalo simbolių (žr. 2 Kar 18, 4 paaiškinimą). *Baalas* ir *Aštarotės* – gamtos dievai, vyriško ir moteriško prado įsikūnijimas gamtoje. *Baal* reiškia *Šeimininkas*, *Aštarot* – Baalo *Šeimininkės*, t. y. *Žmona*. Kanaaniečiai gamtos dievus garbino lytinėmis apeigomis. Užtat ir garbinimą izraeliečiai laikė *kekšavimu* („kekšavo su kitais dievais, juos garbindami“ (Is 2, 17). Žr. Is 2, 11–13 paaiškinimą).
- 16 Pats VIEŠPATS klausia: „Argi aš valgau jaučių mėsą, ar geriu ožių kraują?“ (Ps 50, 13).
- 17 *Ex omnibus iniquitatibus* – iš visų nedorybių.
- 18 „VIEŠPATS, tavo Dievas, išugdys tau pranašą, kaip mane, iš tavo giminių. Jo turėsite klausyti“ (Is 18, 15). Žr. Apd 3, 22, Apd 7, 37.
- 19 „Kokie ankšti vartai ir koks siauras kelias į gyvenimą!“ (Mt 7, 14).